

قصه قهرمان تنگستان

دوازدهم شهریور - که مصادف با سالروز شهادت رئیسعلی دلواری است - در تقویم کشورمان روز مبارزه با استعمار انگلیس نامگذاری شده است ...

جام جم آنلاین: دوازدهم شهریور - که مصادف با سالروز شهادت رئیسعلی دلواری است - در تقویم کشورمان روز مبارزه با استعمار انگلیس نامگذاری شده است تا هیچ وقت دلاورمردی‌های این قهرمان خطه جنوب کشورمان و همزمانش در مقابل یورش بیگانگان از جمله انگلیس‌ها به کشورمان از یادها نرود.

تنها یادگار به‌جامانده از آن دوره، خانه شهید رئیسعلی دلواری است که در سال 1378 تبدیل به موزه شد تا تداعی‌کننده یاد و خاطره او باشد. گردشگران و بازدیدکنندگان برای دیدن این موزه می‌توانند به استان بوشهر سفر کنند و به تنگستان بخش دلواری که در 45 کیلومتری بوشهر واقع شده، برسند.

دلواری مرکز بخش ساحلی تنگستان و زادگاه رئیسعلی دلواری است. به خاطر جانفشانی و از خودگذشتگی‌های رئیسعلی دلواری، منزل وی در روستای بندری دلواری برای تأسیس موزه‌ای به نام وی اختصاص یافت و با مطالعاتی که انجام شد، بافت ساختمانی این خانه مسکونی مرمت و آثار و ادوات جنگی آن دوره در معرض دید عموم قرار گرفت.

خانه رئیسعلی دلواری دارای حیاطی وسیع با اتاق‌ها و حجره‌های متعدد است که دور تا دور حیاط را در برگرفته است و اشیاء و آثاری که در آنجا حفظ و نگهداری می‌شود شامل سلاح‌های نظامی از جمله تفنگ و گلوله‌های توپ آن دوره همچنین ماکتی از شخصیت‌ها و عکس‌هایی از همزمان رئیسعلی دلواری است.

راهنمایی بازدیدکنندگان را یکی از اهالی محل به عهده دارد و برای تداعی حال و هوای آن دوره نیز یکی از همین اهالی با خواندن سرودها و اشعار رزمی محلی خاطره فداکاری‌ها و جانبازی‌های آنها را زنده نگه می‌دارد.

رئیسعلی دلواری کیست

رئیسعلی دلواری فرزند رئیس محمد، کدخدای ده دلواری بود که در سال 1260 شمسی متولد شد و دوران کودکی را در زادگاهش با فراگرفتن فنون رزمی، اسب‌سواری، تیراندازی و آموختن قرآن و ادبیات فارسی سپری و در تیراندازی مهارت خاصی کسب کرد.

با آغاز انقلاب مشروطه - 1285 - رئیسعلی در حالی که بیش از 25 سال نداشت، از جمله پیشگامان مشروطه در جنوب ایران بود و به همین دلیل در دوران دیکتاتوری محمدعلی شاه قاجار علیه حکومت وی در جنوب دست به اسلحه برد و در 1288 توانست به کمک تفنگچی‌های خود، بوشهر را از سلطه عمال محمدعلی شاه آزاد سازد. با تصرف گمرک بوشهر که در اجاره انگلیسی‌ها بود، نیروهای این کشور به دخالت نظامی در منطقه پرداختند و جنگ و گریزی آغاز شد که تا سال‌های جنگ جهانی اول ادامه یافت.

در کشاکش جنگ، با وقوع انقلاب بلشویکی و خروج نظامیان روسی از ایران، انگلیسی‌ها تعرضات خود را به سمت شمال گسترش دادند. در همین حال تنگستانی‌ها نیز به حملات خود علیه انگلیسی‌ها شدت بخشیدند. در یکی از شبیخون‌ها - 21 تیر 1294 - دو ژنرال بلندپایه انگلیسی همراه با ده‌ها سرباز انگلیسی و هندی جان خود را از دست دادند.

با وقوع این حادثه نیروهای انگلیسی در 17 مرداد 1294 شبانه بوشهر را اشغال کردند و در 22 همین ماه به روستای دلواری مرکز تنگستان ساحلی یورش بردند. آنان در این حمله با مقاومت زیادی روبه‌رو نشدند، زیرا روستا خالی از سکنه شده بود. انگلیسی‌ها نیز به ویران ساختن خانه‌های مردم و قطع نخل‌ها پرداختند. تنگستانی‌ها پس از این رویداد، غالباً روزها آرامش خود را حفظ می‌کردند و شب‌ها به نیروهای انگلیسی شبیخون می‌زدند و با هر شبیخون تلفات سنگین انسانی به این نیروها وارد می‌آوردند. در جریان یکی از این حملات رئیسعلی دلواری در 12 شهریور 1294 از پشت سر هدف گلوله یکی از همراهان خائنش قرار گرفت و به شهادت رسید، اما نهضتی که او در جنوب ایران به راه انداخت تا سال‌ها مایه وحشت انگلیسی‌ها بود.

قیام مردم تنگستان حدود هفت سال طول کشید و در این مدت دلیران تنگستانی دو هدف عمده پاسداری از بوشهر و دشتستان و تنگستان به عنوان منطقه سکونت خود و جلوگیری از حرکت قوای بیگانه به درون مرزهای ایران و دفاع از استقلال وطن را دنبال می‌کردند.

محمد جواد فخرایی، نویسنده کتاب دشتستان در گذر تاریخ درباره وقایع آن دوره به «جام جم» می‌گوید: کشور ایران در دوره معاصر از تاریخ خودش شاهد حوادث و وقایع متعددی بوده که هر یک از این حوادث و وقایع جایگاه خاصی را به خود اختصاص داده است.

نکته: شرح حال رهبران قیام مردم تنگستان و دشتستان روشن می‌سازد آنان هیچگاه فریفته مقام و منصب و وعده و وعیدها نشدند تا آنجا که دولت انگلیس، با همه ترفندها نتوانست اراده پولادین آنان را متزلزل کند در دوره قاجار که کشورمان در نهایت ضعف به سر می‌برد، دولت‌های قدرتمند و استعمارگر اروپایی بر اساس منافع سیاسی و اقتصادی و نظامی خود در منطقه خاورمیانه جولان می‌دادند. در این دوره استان امروزی بوشهر که در قدیم جزئی از استان فارس محسوب می‌شد سه بار مورد تجاوز انگلیسی‌ها قرار گرفت، یک بار در سال 1837 میلادی برابر با 1216 شمسی، بار دوم در سال 1856 میلادی برابر با 1235 شمسی و بار سوم در سال 1915 میلادی مطابق با سال 1294 شمسی بود.

در تمام این موارد مردم غیور استان بوشهر با وجود مشکلات و موانع بسیاری که بر سر راهشان وجود داشت به مقابله با اشغالگران برخاستند و از میدان نبرد با دشمن سرافراز بیرون آمدند و برگ زرینی در تاریخ معاصر ایران از خود به یادگار گذاشتند و به همین مناسبت در تقویم جمهوری اسلامی ایران، 12 شهریور هر سال – که مقارن با سالروز شهادت رئیسعلی دلواری از مبارزان راه آزادی به استقلال ایران است – به نام روز مبارزه با استعمار انگلیس نامگذاری شده است.

این کارشناس تاریخ می‌افزاید: ازجمله وقایع و حوادث تاریخی این دوره یکی هم مبارزات ضداستعماری و ضدانگلیسی مردم تنگستان و دشتستان در سال‌های جنگ جهانی اول است. قیام مسلحانه مردم تنگستان و دشتستان چیزی جز عکس‌العمل در برابر سیاست استعماری و تجاوزکارانه دولت انگلیس نبود. این قیام به وسیله مردمی صورت گرفت که از روی خلوص نیت و قلبی آکنده از عشق به وطن و بدون هیچ چشمداشتی و تنها برای پاسداری از میهن اسلامی و نوامیس خود و هموطنان قدم به میدان مبارزه گذاشتند و آنچنان در برابر متجاوزان تا دندان مسلح از خود ایستادگی نشان دادند که باعث تعجب دولت و دشمن شد.

شرح حال رهبران این قیام بخوبی روشن می‌سازد که آنان هیچ گاه فریفته مقام و منصب و وعده و وعیدها نشدند تا آنجا که دولت انگلیس، این استعمارگر پیر و کهنه‌کار، با همه ترفندهایی که به کار برد نتوانست اراده پولادین دلاوران تنگستان و دشتستان را متزلزل کند.

استان امروزی بوشهر تنها در جریان جنگ جهانی اول نبوده که شاهد هجوم بیگانگان قرار گرفته بلکه در دوره محمد شاه قاجار و همین طور در دوره ناصرالدین شاه یعنی در سال 1273 قمری که قشون نظامی ایران شهر هرات را به محاصره گرفته بود، بار دیگر بوشهر مورد هجوم انگلیس‌ها قرار گرفت برای آن که انگلیس، شبه‌قاره هند را به عنوان بزرگ‌ترین مستعمره خود در دست داشت و محاصره شهر هرات توسط قشون نظامی ایران می‌توانست منافع انگلیس را در هند به خطر بیندازد. در نتیجه این استعمار پیر برای حفظ منافع خود در امور ایران مداخله و به اشغال نظامی بندر بوشهر پرداخت.

در جریان جنگ جهانی اول نیز با نقض سیاست بی‌طرفی دولت مرکزی ایران کشور ما در معرض هجوم بیگانگان از شمال و جنوب قرار گرفت و کشتی‌های جنگی انگلستان در مقابل بوشهر لنگر انداختند و اشغال مجدد بندر بوشهر آغاز شد.

مردم استان امروزی بوشهر و فارس قدیم به کرات در برابر متجاوزان خارجی بخصوص دولت‌های استعمارگر آن زمان یعنی هلندی‌ها و انگلیسی‌ها و قبل از آن در دوره صفویه که مورد هجوم پرتغالی‌ها قرار گرفتند، ایستادگی کردند.

خاطره بسیار بدی که از حضور استعمارگران در اذهان مردم استان امروزی بوشهر و فارس قدیم در دوره‌های مختلف شکل گرفته بود نوعی فرهنگ مقاومت را در برابر بیگانگان از نسل‌های گذشته در بین آنها باقی گذاشت، بنابراین مردم این استان به دفعات در برابر متجاوزان خارجی بخصوص دولت‌های استعمارگر به پاخواستند و رهبرانی همچون رئیسعلی دلواری و افرادی که با وی متحد بودند پس از شهادت وی نیز نقش مهمی برای مبارزه با تجاوزگران انگلیسی ایفا کردند. شخصیت‌هایی همچون شیخ حسین‌خان چاه کوتاهی، میرزا محمد برازجانی، زائر خضرخان اهرمی، حضرت آیت‌الله شیخ محمدحسین برازجانی – که فتوای جهاد علیه انگلیسی‌ها را صادر کرد – ازجمله مبارزان آن دوره بودند.

جنگ میان دلیران تنگستان به رهبری رئیسعلی از یک سو و نیروهای بریتانیا و خوانین متحد آنان از سوی دیگر به طور پیاپی و پراکنده تا شهریور ۱۲۹۴ خورشیدی ادامه یافت و انگلیسی‌ها نتوانستند بر رئیسعلی و یارانش برتری یابند تا این که در گیرودار حمله انگلیسی‌ها به بوشهر در شب ۱۲ شهریور ۱۲۹۴ رئیسعلی در محلی به نام «تنگ صفر» هنگام شیبخون به قوای بریتانیا توسط فردی نفوذی و اجیر شده، از پشت‌سر هدف گلوله قرار گرفت و در دم جان باخت. رئیسعلی دلواری در شب ۲۳ شوال ۱۳۳۳ قمری برابر

با ۱۲ شهریور ۱۲۹۴ خورشیدی / ۳ سپتامبر ۱۹۱۵ میلادی، در سن ۳۴ سالگی به شهادت رسید.

به گفته فخرایی از رئیسعلی دلواری هیچ عکسی موجود نیست و عکس‌هایی که به او نسبت داده می‌شود عکس واقعی او نیست.

سیما رادمنش / گروه فرهنگ و هنر